

УДК 338.43:339.187.6:65.012.12

А. С. Корсун,

аспірант, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ЛІЗИНГУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

A. Korsun,

a graduate student, Dnepropetrovsk State Agro-Economic University

STUDY OF THE ECONOMIC ESSENCE OF LEASING AND ITS IMPORTANCE IN THE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISES OF AGRARIAN SPHERE

Розглянуто основні визначення категорії "лізинг", сформульовано власне розуміння автора цього поняття. Визначено основні відмінності між лізингом та орендою як інструментами розвитку аграрних підприємств.

Basic determinations of category "leasing" are considered, the own understanding of author of this concept is set forth. Basic differences are certain between leasing as an instrument of development of agrarian enterprises and by a rent.

Ключові слова: лізинг, оренда, лізингодавець, лізингоодержувач, підприємство.

Key words: leasing, rent, lessor, lessee, enterprise.

ВСТУП

Аграрна сфера економіки України переживає складний процес перебудови економічних умов господарювання. Важливою проблемою в агропромисловому комплексі є оновлення засобів виробництва на основі науково-технічного прогресу, збільшення капіталовкладень у розвиток матеріально-технічної бази аграрного сектора. Дієвим інструментом здійснення інвестицій і запровадження інновацій, є лізинг. У сучасних умовах за низької платоспроможності товаровиробників та в період економічної кризи, він значно полегшує доступ до новинок науки і техніки на умовах відтермінування платежів, забезпечує оновлення основного капіталу підприємств галузі, що в свою чергу, сприяє виробництву конкурентоспроможної аграрної продукції. Загалом лізингові відносини є порівняно новим явищем. Знаходяться вони тільки на стадії становлення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідженням лізингу займалися такі відомі зарубіжні вчені: Р. Брейлі, А.-Дж. Гітман, Т. Кларк, Х.-Й. Шпітлер та ін.. У дослідженні проблем розвитку лізингу в аграрній сфері заслуговують на увагу праці таких учених, як В.Г. Андрійчука, О.І. Баєва, М.П. Бондаренко, В.А. Бугаєнко, С.В. Васильчак, В.І. Виноградного, Ю.С. Гринчук, М.Я. Дем'яненка, П.А. Лайко, О.В. Олійник, В.К. Терещенко, В.І. Топіхи, Г.В. Черевка та інших. Зі зростанням ролі лізингу підсилювалася увага до вивчення теоретичних питань цього явища. Проте деякі аспекти теорії лізингу і досі залишаються недостатньо

розробленими. Ні в світовий, ані у вітчизняній літературі немає єдиного визначення терміну "лізинг". Тлумачиться воно по-різному, інколи навіть суперечливо, що спричинено низкою причин. Відомо понад тридцять визначень поняття "лізинг", і всі вони різні.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Виходячи з викладеного, метою статті є дослідження економічної суті лізингу та визначення основних його відмінностей від оренди, а також обґрунтування значення лізингових відносин у розвитку підприємств аграрної сфери України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В Україні лізинг є порівняно новим інструментом інвестиційного забезпечення розвитку підприємств. З часом його використання почало розширюватися, коли з'ясували роль лізингу в розвитку економіки. За досить короткий час лізинг став ефективним фінансовим інструментом для забезпечення діяльності підприємств, зокрема в аграрному секторі економіки [13].

Діапазон визначень терміну "лізинг" досить широкий: від спрощеного — коли лізинг розглядають як угоду, за якою одна сторона передає іншій стороні майно у лізинг за визначену плату, до складнішого, яке об'єднує всі елементи кредитних, торгових, страхових, інвестиційних, та інших операцій [11; 13; 15; 16; 18].

З часом, в міру наукового та практичного осмислення, поняття "лізинг" та його трактування змінювалося. З початку свого становлення це

явище тлумачилося як форма купівлі-продажу засобів для виробництва. Безперечно, передача майна для тимчасового користування є важливим аспектом лізингу, але не основним, щоб бути визначальним у тлумаченні лізингу. Він також включає майнові і кредитні відносини, оскільки лізингові операції переважно проходять із залученням кредитних ресурсів.

Поширеним є визначення, яке ґрунтується на ототожненні лізингу та оренди. Лізинг як особливий вид оренди розглядається в роботах відомого вченого В. Хойєра [17]. У вітчизняних наукових джерелах найбільш вдале аналогічне визначення лізингу викладене в Банківській енциклопедії за редакцією Мороза А.М., де ця категорія трактується як "здача в оренду на тривалий термін предметів довгочасного користування" [7, с. 95].

Вчені Д. Василенко, Р. Капроні, Н. Рязанова у своїх працях під лізингом розглядають договір, який укладений між двома сторонами щодо надання однією стороною (лізингодавцем) майна в користування іншій стороні (лізингоодержувачу) за певну плату і на визначений період [15, с. 32].

Аргументом, який доводить спірність положення щодо ототожнення лізингу та оренди є те, що ці дві форми різні за своєю економічною сутністю. Сутність оренди виявляється лише в передачі права на користування вже наявним потенціалом. А лізинг, у свою чергу, бере участь в його розвитку та формуванні. Саме ця специфічна риса лізингу визначає його як інструмента кредитно-інвестиційних відносин. Ось тому В.В. Іванишин відзначив, що "ототожнення лізингу й оренди може послужити відмовою у державній підтримці, на яку можуть розраховувати суб'єкти лізингових відносин" [13, с. 24]. На рисунку 1 зображені відмінні риси між лізингом та орендою.

В.Л. Осецький писав про лізинг як про "організаційну форму підприємницької діяльності, яка виражає відносини власності й інвестування, особливу систему господарювання" [16, с. 85].

У своїх дослідженнях російський вчений В.А. Горемікін розглядає лізинг як форму підприємницької діяльності. Зокрема, як систему підприємницької діяльності, що включає в себе, як мінімум, три види організаційно-економічних відносин: орендні, інвестиційні і торгові, зміст кожних з яких окремо, цілком вичерпує сутність специфічних майново-фінансових лізингових операцій [10, с. 151].

О.І. Баєва трактує лізинг як економічну категорію, з урахуванням особливостей кінцевої

стадії договору лізингу, що являє вид підприємницької діяльності по інвестуванню тимчасово-вільних залучених фінансових коштів для придбання майна, яке за договором лізингу передається юридичним або фізичним особам за відповідну плату і по закінченню терміну договору може бути викуплено або повернуто лізингодавцю [8, с. 97].

Лізинг як соціально-економічну категорію, що є системою суспільних відносин з приводу власності, формування, розміщення (розподілу, перерозподілу), використання й розвитку системи функціонуючих і потенційних фінансових, майнових, технічних органічно взаємопов'язаних ресурсів в інтересах окремого індивідуума, господарської структури і суспільства в цілому в своїх працях розглядає Ю.С. Гринчук [11, с. 35—40].

На думку Г.В. Черевка та Г.Б. Калитки "лізинг — форма забезпечення вкладень, як прогресивний метод матеріально-технічного забезпечення, як активний інструмент маркетингу, як одна із форм кредитних надходжень, як альтернатива банківського кредиту" [18, с. 43].

Зі зміною та розвитком теоретичних засад щодо лізингу змінювалося тлумачення цього терміну і в нормативно-правових документах. У Законі України "Про лізинг" дається наступне визначення лізингу: "Лізинг — це підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і яка полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначний строк лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів" [2].

Закон України "Про фінансовий лізинг", який почав діяти після прийняття закону "Про внесення змін до Закону України "Про лізинг", ототожнює лізинг з фінансовим лізингом, а саме: "лізинг — вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу. За договором фінансового лізингу (далі — договір лізингу) лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі)" [3].

Лізинг як господарська діяльність спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за

договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів трактується в Господарському Кодексі України [1].

А.В. Анташов вважає, що лізинг — це одна з найпривабливіших та найперспективніших форм інвестування, яка спроможна значно поживавити процес оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських товаровиробників та входження економіки України в структуру світового ринку" [5, с. 141—142].

Отже, лізинг можна розглядати як у вузькому, так і широкому значенні. У вузькому значенні лізинг — це тристороння угода між прямими її суб'єктами (лізингодавцем, лізингоодержувачем і постачальником), між якими укладається мінімум два контракти (договір лізингу — між двома першими контрагентами, а також договір купівлі-продажу — між другим і третім [15, с. 36—37].

Рисунок 2 відображає взаємовідносини між учасниками лізингової угоди при вузькому трактуванні терміну "лізинг". Схема подана у вигляді трикутника, де кути займають учасники лізингової операції, відносини між якими будуються на основі двох контрактів (договору лізингу і договору купівлі-продажу).

І хоча вищенаведений рисунок лізингових відносин є базовим, проте незавершеним. Договори, які укладаються між учасниками лізингових відносин без участі банків, які кредитують, страхових компаній, які страхують ризики, що з'являються в процесі лізингових угод, посередницьких компаній, які забезпечують

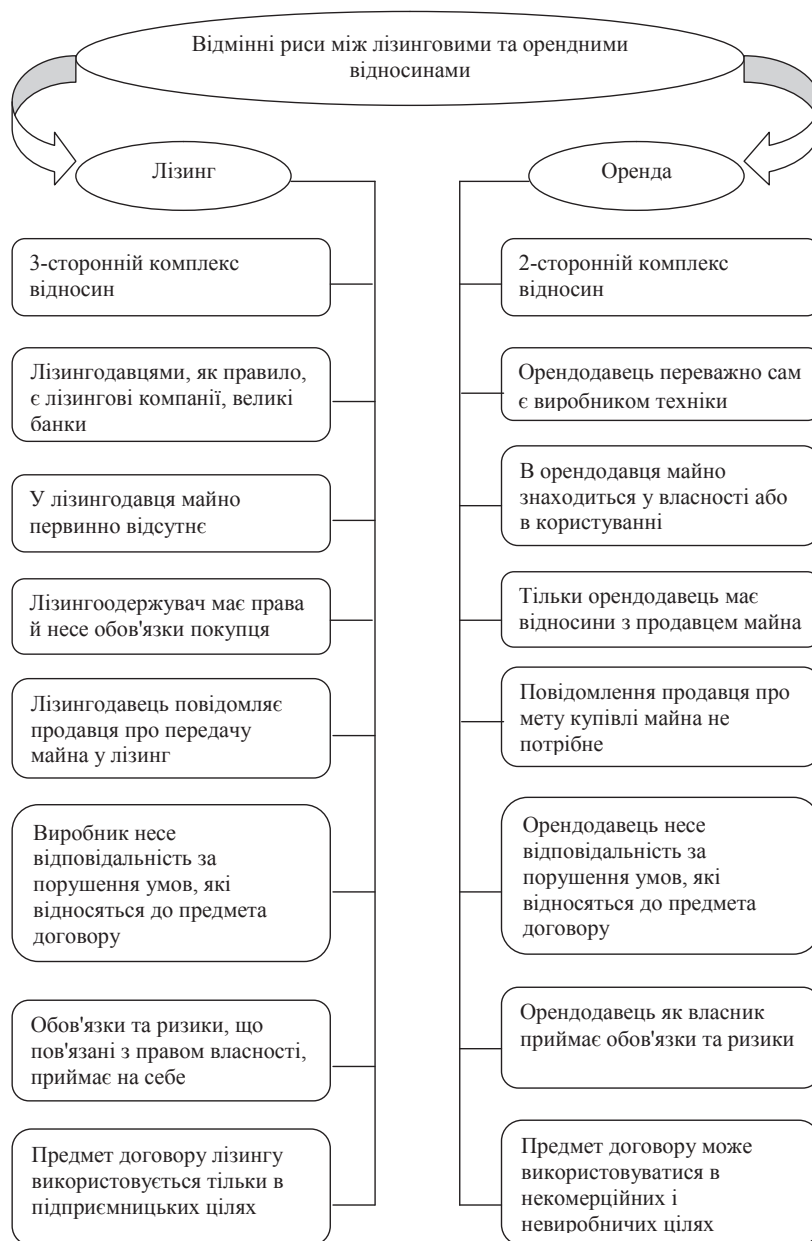

Рис. 1. Основні відмінні риси між лізинговими та орендними відносинами

Джерело: побудовано та узагальнено автором на основі джерел [4; 6; 9; 12].

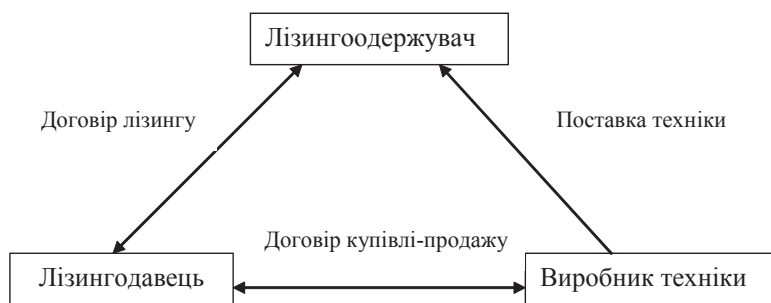

Рис. 2. Схема лізингових відносин при вузькому трактуванні терміну "лізинг"

Джерело: побудовано та узагальнено автором на основі джерел [14].

обслуговування учасників, практично не виконуються. Неможливо обійтись і без участі державних та місцевих органів влади, які визначають правила, за якими проводяться лізингові операції.

Таким чином, лізинг можна тлумачити і в більш широкому значенні: як відносини між учасниками лізингового контракту (прямими і непрямими). Тобто, крім прямих учасників сюди входять банки, брокери, страхові компанії, посередники, а також всі інші структури, які беруть участь у виконанні лізингових угод. При цьому, тут держава займає важливе місце. Вона встановлює відповідні нормативно-правові правила здійснення лізингових операцій, формує державний лізинговий фонд, якщо йдеться про державний лізинг.

Сутність лізингу у більш широкому розумінні зображена на рисунку 3 (рис. 3).

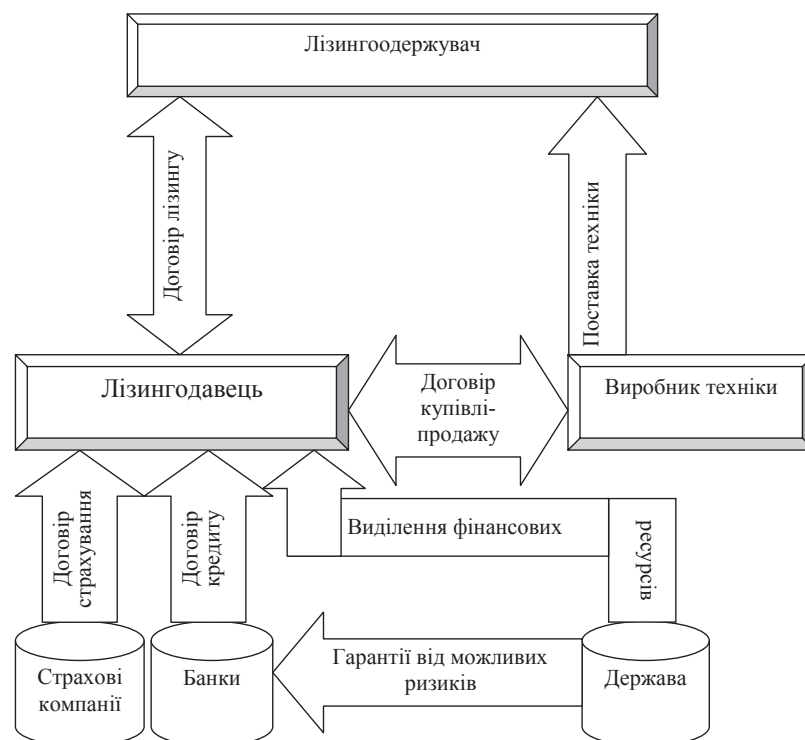

Рис. 3. Розширена схема лізингових відносин

ВИСНОВКИ

Таким чином, ми схилиємося до думки, що лізингові відносини є системою суспільних відносин з приводу власності, формування, розміщення майнових та технічних ресурсів в інтересах окремого аграрного підприємства.

Розвиток лізингу в аграрній сфері економіки країни відбувається за умов низької інвестиційної активності. Однак, існують певні передумови для розв'язання цієї проблеми. Для цього, коли отримувати банківські кредити стає все складніше, особливо для малого бізнесу, потрібно активно переходити до пошуку перспективніших видів фінансування аграрних підприємств, одним з яких є лізинг та розвиток лізингових відносин. Стан справ в українській економіці показує, що забезпечення аграрних підприємств основними фондами на основі лізингу сприятиме формуванню та розвитку ринку лізингових послуг, відродженню економічного потенціалу аграрних підприємств.

Отже, на основі власних досліджень і використовуючи розробки відомих вчених, можна сказати, що лізинг — це процес, який являє собою сукупність орендних, інвестиційних і фінансово-кредитних відносин, що виникають між їхніми учасниками (прямими і непрямими) за умов появи в одній стороні необхідності придбати, а в іншій — можливості надати по-

слуги майнового, інвестиційного, кредитного характеру, що сприятимуть відновленню та підтриманню технологічного потенціалу підприємства та веденню діяльності відповідно до рівня сучасних інноваційних технологій.

Література:

1. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (остання редакція від 16.05.2008 на підставі 358-16) // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18. — Ст. 144.
2. Закон України "Про лізинг" від 16.12.1997 р. № 723/97-ВР // Урядовий кур'єр. — 1998. — № 5—6.
3. Закон України "Про фінансовий лізинг" // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 16. — стаття 68.
4. Андрійчук В.Г. Фінансовий лізинг у розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. — 2003. — № 3. — С. 65—69.
5. Анташов А.В. Лізинг — нова сфера кредитних фінансових послуг / А.В. Анташов // Фінанси, облік, аудит. — 2005. — № 2. — С. 140—144.
6. Артиш В.І. Лізинг в матеріально-технічному забезпеченні фермерів / В.І. Артиш // Економіка АПК. — 2001. — № 10. — С. 30—33.
7. Банківська енциклопедія / Під ред. А.М. Мороза. — К.: Ельтон, 1993 — 328 с.

8. Баєва О.І. Переваги і недоліки лізингу в АПК для різних суб'єктів / О.І. Баєва // Механізм господарювання і економічна динаміка в АПК // Міжнар. наук.-практ. конфер. Вісник ХДАУ. Збірник наукових праць. — Харків, 2001. — Вип. 8 — С. 96—98.

9. Васильєва В.Г. Лізинг у технічному переоснащенні агропромислового виробництва / В.Г. Васильєва // Економіка АПК. — 2004. — №7. — С. 66—69.

10. Горемыкин В.А. Лизинг: практическое учебно-справочное пособие / В.А. Горемыкин. — М.: Инфра, 1997. — 379 с.

11. Гринчук Ю.С. Економічна природа та сутність лізингу в аграрному секторі економіки України / Ю.С. Гринчук // Агроінком. — 2005. — №7. — С. 35—40.

12. Златкін Б. Лізинг як метод кредитування / Б.Златкін // Економіка України. — 1997. — № 4. — С. 86—88.

13. Іванишин В.В. Лізинг та його розвиток в Україні / В.В. Іванишин. — К.: Т-во "Знання" України, 2002. — 55 с.

14. Корецький М.Х. Державне регулювання технічної і технологічної забезпеченості сільського господарства / М.Х. Корецький // Актуальні питання удосконалення фінансово-кредитного механізму в Україні: збірник наукових праць науково-практичної конференції 29—30 травня 2003 р. — Запоріжжя: ЗНТУ, 2004. — С. 4—13.

15. Лізинг в Україні / [Капрони Р., Кисіль С., Рязанова Н., Василенко Д.]. — К.: Міжнародна фінансова корпорація, 2004. — 143 с.

16. Осецький В.Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики / В.Л. Осецький. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 412 с.

17. Хойер В. Как делать бизнес в Европе / В. Хойер. — М.: Из-во "Прогресс". — 2002.

18. Черевко Г.В. Лізинг: реалії, проблеми, перспективи / Г.В. Черевко, Г.Б. Калитка // Фінанси України. — 1999. — №2. — С. 40—46.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "Economic Code of Ukraine", Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine vol. 18.

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1998), The Law of Ukraine "On licensing", Government Courier, vol. 5—6.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1998), The Law of Ukraine "On Financial Leasing", Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, vol. 16.

4. Andreychuk, V.G. (2003), "Financial leasing in the development of material and technical base of agricultural enterprises", Economy APK, vol. 3, pp. 65—69.

5. Antashov, A.V. (2005), "Leasing — a new sphere of financial services credit", Finance, accounting, auditing, vol. 2, pp. 140—144.

6. Artysh, V.I. (2001), "Leasing in logistics farmers", Economy APK, vol. 10, pp. 30—33.

7. Moroz, A.M. (1993), Bankivs'ka entsyklopediia [Banking Encyclopedia], Elton, Kyiv, Ukraine.

8. Baev, O.I. (2001), "Advantages and disadvantages of leasing in agriculture for different subjects", The mechanism of management and economic dynamics in agriculture, Intern. scientific-practic. konfer. Bulletin KSAU. Collected Works, vol. 8, pp. 96—98.

9. Vasilyeva, V.G. (2004), "Leasing in technical re-equipment of agroindustrial production", Economy AIC, vol.7, pp. 66—69.

10. Goremykin, V.A. (1997), Lizynh: Prakticheskoe uchebno-spravochnoe posobye [Leasing: Practical training and reference manual], Infra, Moscow, Russia.

11. Grinchuk, Y.S. (2005), "Economic nature and essence of leasing in the agricultural sector of Ukraine", Ahroinkom, vol.7, pp. 35—40.

12. Zlatkin, B. (1997), "Leasing as a method of lending", Economy of Ukraine, vol. 4, pp. 86—88.

13. Ivanyshyn, V.V. (2002), Lizynh ta joho rozvytok v Ukraini [Leasing and its development in Ukraine], T-vo "Znannia" Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

14. Koretsky, M.H. (2004), "State regulation of technical and technological security of Agriculture", Aktual'ni pytannia udoskonalennia finansovo-kredytnoho mekhanizmu v Ukraini: zbirnyk naukovykh prats' naukovo-praktychnoi konferentsii [Actual problems of improvement of financial-credit mechanism in Ukraine: scientific research journal Scientific Conference], 29—30 May 2003, ZNTU, Zaporizhzhia, Ukraine, pp. 4—13.

15. Caproni, G. Kisel, S. Ryazanova, N. and Vasilenko, D. (2004), Lizynh v Ukraini [Leasing in Ukraine], International Finance Corporatio, Kyiv, Ukraine.

16. Osetskyy, V.L. (2003), Investytsii ta innovatsii: problemy teorii i praktyky [Investment and innovation: problems of theory and practice], IAE Agrarian Sciences, Kyiv, Ukraine.

17. Hoyer, B. (2002), Kak delat' byznes v Evrope [How to do business in Europe], Yz-vo Prohress, Moscow, Russia

18. Cherevko, G.V. and Gates, G.B. (1999), "Leasing: reality, problems, prospects", Finance of Ukraine, vol. 2, pp. 40—46.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2015 р.